

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДКРЕПА НА СЕКТОР „ТУРИЗЪМ” В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЛАНОВИЯ ПЕРИОД 2014-2020 г.

Ас. д-р Юлиян Господинов, СА „Д. А. Ценов” – Свищов

***Резюме:** Туризмът е един от секторите със съществено значение за националната икономика, с потенциал да реализира значителни приходи при умело управление. В разработката е направен кратък преглед на организацията на управлението и документите, регулиращи политиката в сектора. Открити са основните възможности за финансиране на инициативи в сферата на туризма, с оглед постигане на националните цели за утвърждаване на България като конкурентоспособна туристическа дестинация за устойчив целогодишен туризъм. Акцент е поставен върху възможностите на проектното управление, използвайки достъпните за страната през плановия период 2014-2020 г. Европейски структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), както и други програми на Европейския съюз (ЕС).*

***Ключови думи:** туризъм, програма, проект, Европейски структурни и инвестиционни фондове*

Туризмът е един от най-важните сектори на българската икономика. Според данни на НСИ, на него се падат над 13% от БВП на страната за 2015 г. Туризмът оказва пряко влияние върху икономическия растеж, има значителен потенциал за нарастване на БВП, износа и валутните приходи, както и за създаването на работни места. Въпреки съществен дял в БВП, туризмът ни все още не е достигнал желаните нива на конкурентоспособност, не е достатъчно продуктивно и географски диверсифициран, нито пък популяризиран, разпознаваем и предпочитан на европейския и световен пазари. Всички тези възможности и проблеми го превръщат в сектор, който заслужава специално внимание, израз на което е и обособяването на Министерство на туризма (МТ).

Звеното в структурата на МТ, което има пряко отношение към въпросите на програмирането на развитието, е дирекция „Програми и

проекти в туризма”.¹ В рамките на нейните функции е разписана задача да „Води регистър за сключените договори по Оперативна програма (ОП) „Регионално развитие” 2007-2013 г.”. Считаме, че тя следва да се актуализира и разшири, като на дирекцията се вмени задача да води **регистър на всички договори по всички възможни източници на финансиране и всички категории бенефициенти** в сектор „Туризм”, при това и за актуалния планов период 2014-2020 г.

На сайта на МТ, раздел „Програми и проекти” има подраздел „Бюлетин по ОПРР 2007-2013 г.”.² Необяснимо е защо почти в средата на периода 2014-2020 г. министерството все още не счита за важно да информира обществеността за **актуалните** възможности и постижения в сектор „Туризм”, въпреки че такива отговорности са разписани във функциите на звената в неговата структура.

На сайта на министерството не се открива публичен регистър на договорите по ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г. Вместо него, в раздел „Програми и проекти”, подраздел „Проекти”³ има:

- секция „Проекти в процес на изпълнение” с информация за един проект на МТ, финансиран по програма COSME 2014-2020 г.;
- секция „Приключили проекти”, която представя проекти, изпълнявани от МТ като директен бенефициент по ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г., схема „Подкрепа за ефективен национален маркетинг на туристическия продукт и подобряване на информационното обслужване” (общо 12 проекта за 60 млн. лв.).

Недоумение буди записаното в анкетката на таблицата наименование на колона „Прогнозна стойност, в лв.”, при положение, че информацията е за приключили и вече отчетени проекти.

Може да се направи извода, че **представената информация на сайта на МТ е непълна и не представя пълната картина на практиката по управление на проекти в сектор „Туризм”**. При справка в Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (ИСУН) откриваме, че по горепосочената схема (процедура) са финансирани не 12, а 14 проекта, а общо по ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г. в рамките на приоритетна ос 3 „Устойчиво развитие на туризма” - 132 проекта на обща стойност 268,9 млн. лв. (вж. Таблица 1).

¹ <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/struktura/direkciya-programi-i-proekti-v-turizma> (24.09.2016 г.)

² <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/byuletin-po-oprr-2007-2013g> (24.09.2016 г.)

³ <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/proekti> (24.09.2016 г.)

Таблица 1. Изпълнение на приоритетна ос 3 „Устойчиво развитие на туризма” на Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 г.

Приоритетна ос, подприоритет и процедура на ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г.	Бр. договори	Млн. лв.
Приоритетна ос 3 „Устойчиво развитие на туризма”, в т.ч.:	132	268,9
Подприоритет „Подобряване на туристическите атракции и свързаната с тях инфраструктура“, в т.ч. по процедури:	72	209,4
Подкрепа за паметници на културата с национално и световно значение допринасящи за устойчивото развитие на туризма	10	28,0
Подкрепа за развитието на туристически атракции	15	30,5
Подкрепа за развитието на природни, културни и исторически атракции	46	142,0
Реставрация и консервация на дворец „Евксиноград” и прилежащия му парк	1	8,9
Подприоритет „Развитие на регионалния туристически продукт и маркетинг на дестинациите“, в т.ч. по процедури:	46	14,5
Подкрепа за организиране на събития с регионален и национален обхват и въздействие (прекратена - б.а.)	6	0
Подкрепа за развитие на регионалния туристически продукт и маркетинг на дестинациите	28	10,2
Подкрепа за развитие на регионалния туристически продукт и маркетинг на дестинациите II	12	4,3
Подприоритет „Национален туристически маркетинг“, в т.ч. по процедури:	14	45,0
Подкрепа за ефективен национален маркетинг на туристическия продукт и подобряване на информационното обслужване	14	45,0

Източник: <http://umispublic.government.bg/opPriorityLines.aspx?op=3> (актуални към 01.09.2016 г.), посетено на 24.09.2016 г.

Интерес за анализа представлява **класификацията на туризма по видове**. На сайта на МТ, раздел „Стратегии и политики”, подраздел „Сектори в туризма”⁴ откриваме три „сектора”: Хотелиерство и ресторантьорство; Предоставяне на допълнителни туристически услуги; Туристически сдружения. Очевидно е, че информацията в подраздела не съответства на неговото наименование. Няма как да се заключи друго, при положение, че в „Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030” (незайно защо в сайта на МТ, раздел Стратегии и политики, подраздел Стратегически документи тя е прекръстена на Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. - б.а.) се говори за: морски, зимен/ски, здравен (балнео, СПА и уелнес), културен, екотуризъм, сел-

⁴ <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/sektori-v-turizma> (24.09.2016 г.)

ски, винен и гурме, голф, фестивален и събитиен, ловен туризъм,⁵ а в „Годишна програма за национална туристическа реклама 2016 г.” - за летен морски и зимен ски туризъм, спа и балнео туризъм, кулинарен и винен, еко и приключенски туризъм, голф, бизнес, фестивален, градски (сити брейкс).”⁶

В Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030.⁷ и „Годишна програма за национална туристическа реклама 2016 г.”⁸ се установява проблем с **некачествено направен SWOT анализ**. Честа практика е възможности да са представени за силни страни, слаби страни - за заплахи, както и обратното. Липсва завършеност на анализа, има само изброяване на фактори (голяма част от които грешно класифицирани), факторите не са оценени, не са анализирани резултатите от тяхното взаимодействие, не са формулирани подходящи стратегии и цели. В посочените два документа се открива потвърждение на посочения от Б. Борисов извод за слабостите при разработване на SWOT анализи: „Въпреки че SWOT анализът се счита за една добре позната техника, често неговото използване е твърде опростено и сведено до елементарно изброяване на възможности, заплахи, силни и слаби страни, без квантификация на факторите и без прогнозиране на възможните последици от тяхното комбиниране, което силно намалява ползата от прилагането му.”⁹

По отношение осигуряването на подкрепа, считаме за добре групирани и аргументирани посочените в „Наръчник на предприемача в сектор „Туризъм” **източници за финансиране**:¹⁰

- Бизнес инициативи/проекти, изцяло самофинансирани от организацията, която ще ги реализира;
- Търговски банки;
- Фондове за рисков капитал;

⁵ http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/strategy-policy/strategy_2014-2030_13_05_2014-sled_ms_26_05_2014.pdf, с. 34-94. (24.09.2016 г.)

⁶ http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2016-08/godishna_programa_za_nacionalna_reklama_2016.pdf, с. 3. (24.09.2016 г.)

⁷ http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/strategy-policy/strategy_2014-2030_13_05_2014-sled_ms_26_05_2014.pdf, с. 108-110. (24.09.2016 г.)

⁸ http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2016-08/godishna_programa_za_nacionalna_reklama_2016.pdf, с. 4-5. (24.09.2016 г.)

⁹ Борисов, Б. Несвършенства в прилагането на SWOT анализа. Народно стопански архив, Свищов, АИ Ценов, 1-2015, ISSN 0323-9004, с. 35.

¹⁰ http://kavarna.org/wp-content/uploads/2016/01/Narychnik_na_predpriemacha_v_sector_Tourism.pdf, с. 25-29. (24.09.2016 г.)

➤ Бизнес ангели;
➤ Донорски организации, които предоставят безвъзмездно пълно или частично съфинансиране за реализация на проекти.

Членството на България в ЕС предоставя съществени възможности за финансиране на разнообразни инициативи в сектор „Туризъм”. В „Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030” се посочва, че за периода 2014-2020 г. ЕСИФ предоставят подкрепа в тази сфера чрез следните ОП:¹¹

- ОП „Региони в растеж 2014-2020 г.”;
- ОП „Иновации и конкурентоспособност 2014-2020”;
- ОП „Развитие на човешките ресурси 2014-2020”;
- ОП „Транспорт 2014-2020” (коректното наименование на програмата е „Транспорт и транспортна инфраструктура” - б.а.);
- ОП „Околна среда 2014-2020”;
- ОП „Добро управление 2014-2020”;
- ОП „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020”;
- Програма за развитие на селските райони 2014- 2020 г.;
- Програма за морското дело и рибарството 2014-2020.

В документа се посочва и възможността за подкрепа по линия на Програмите за Европейско териториално сътрудничество 2014-2020 г.

„Ръководството за финансиране от ЕС 2014-2020 г. за туристическия сектор”¹² потвърждава тези програми, с изключение на ОП „Транспорт и транспорт и транспортна инфраструктура” и ОП „Околна среда”. Считаме това за правилно, тъй като двете ОП не подкрепят директно мерки в сектор „Туризъм”, а по-скоро допринасят за подобряване характеристиките на средата, качеството на живот и достъпността.

„Ръководството за финансиране от ЕС 2014-2020 г. за туристическия сектор” представя програмите по-подробно разписани, с посочване на техните цел, териториален обхват, управляващ орган, потенциални кандидати, допустими дейности, чрез които програмата би могла да предостави (директно или индиректно) своята подкрепа на туристическия сектор. В него е направено уточнение кои са Програмите за Европейско териториално сътрудничество и са добавени Политики и програми на ЕС: Програма COSME 2014-2020 г. и Програма „Творческа Европа” (Creative Europe) 2014-2020 г.

¹¹ http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/strategy-policy/strategy_2014-2030_13_05_2014-sled_ms_26_05_2014.pdf, с. 111 (24.09.2016 г.)

¹² http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/programi_i_proekti/rakovodstvo_eu_projects_2014-2020-06.2016.pdf (24.09.2016 г.)

Поради тези причини считаме, че „Ръководството за финансиране от ЕС 2014-2020 г. за туристическия сектор” е по-подробният документ и го препоръчваме за ползване от заинтересованите страни.

Заклучение

Туризмът е сектор с важно значение за българската икономика. Той има съществен потенциал за развитие, което може да допринесе за икономическия растеж, намаляване на безработицата и бедността, развитие на общините, районите и страната, като цяло. За целта следва да се преодолеят някои установени проблеми в областта на планирането и да се насърчат икономическите агенти да разработват своите проекти. Възможности за подкрепа на сектор „Туризм” (както национални, така и с източник ЕС) има, при това подплатени със солиден финансов ресурс, но за да се използват те, е необходимо компетентно и целенасочено управление, експертиза и професионализъм, познаване на проблемите и активна работа за реализиране на целите. Всичко това неминуемо ще доведе до повишаване конкурентоспособността на българската икономика.

ЛИТЕРАТУРА

1. Борисов, Б. Несъвършенства в прилагането на SWOT анализа. Народностопански архив, Свищов, АИ Ценов, 1-2015, ISSN 0323-9004.
2. http://kavarna.org/wp-content/uploads/2016/01/Narychnik_na_predpriemacha_v_sector_Tourism.pdf
3. <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/byuletin-po-oprr-2007-2013g>
4. <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/proekti>
5. <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/sektori-v-turizma>
6. <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/struktura/direkciya-programi-i-proekti-v-turizma>
7. http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/documents/2016-08/godishna_programa_za_nacionalna_reklama_2016.pdf
8. http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/programi_i_proekti/rakovodstvo_eu_projects_2014-2020-06.2016.pdf
9. http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/strategy-policy/strategy_2014-2030_13_05_2014-sled_ms_26_05_2014.pdf
10. <http://umispublic.government.bg/opPriorityLines.aspx?op=3>